

La seguretat ciutadana. Una aproximació des de Barcelona

Ernest Maragall / Regidor de Presidència i Hisenda de l'Ajuntament de Barcelona

És difícil parlar de la seguretat com si aquesta fos un bé públic més, un dels serveis que l'Estat, en les seves múltiples formes, proveeix amb major o menor intensitat segons el moment polític o l'estat del pressupost, o segons els models organitzatius o ideològics inspirats per la força política que exerceixi el govern. I és que la seguretat no és un servei més, sinó aquell que dóna origen a l'Estat modern, en el qual, com sabem, és l'únic titular de la coerció i de la violència legítima que haurà d'exercir, justament, per assegurar aquesta pau civil que permeti el gaudi de la resta de llibertats. Així, si bé hi ha matèries que en les quals els ciutadans admeten la discussió partidista i fins i tot la fomenten, en el cas de la seguretat els ciutadans poden, amb tota raó, exigir-nos que ens posem d'acord; que fem el necessari per a proveir sense esquerdes aquest bé públic primer que és la condició de tots els altres.

Aquestes afirmacions signifiquen que la seguretat ciutadana hauria de ser un àrea exempta de debat polític? Tot el contrari: igual que passa amb altres matèries sensibles, com la defensa o la política exterior, aquest debat és imprescindible, entre altres coses, perquè la ciutadania pugui discernir entre els diferents models proposats, alhora que fer-los seus i assegurar la seva viabilitat mitjançant el compromís, o almenys el seu coneixement, amb ells. I no només per això: també perquè el progrés de la democràcia, el perfeccionament de la nostra forma de govern, exigeix desacralitzar, mitjançant la seva politització –la seva exposició a l'opinió i al debat públics; la seva submissió als procediments i garanties dels processos legislatius, incloses la responsabilitat i la claredat en la rendició de comptes– matèries que, per la seva alta importància i sensibilitat, han estat objecte tradicionalment d'un tractament separat, secretista i privilegiat, en el decurs del qual els drets individuals havien de cedir el pas, per exemple, a la «seguretat». I si bé tradicionalment s'ha cregut que en aquest secretisme, en aquesta discrecionalitat, s'hi trobava la garantia de l'eficàcia de les polítiques de seguretat ciutadana, avui veiem amb claredat que fins i tot les àrees d'excepcionalitat, i segurament elles en primer lloc, han de ser el resultat d'un ample debat democràtic, del pacte cívic i polític.

Podem prendre com a punt de partida el fet de que aquest debat, en els seus contextos més amplis –del mundial al local–, el terme «seguretat» guanya pes: l'administració dels EUA multiplica les despeses en defensa per garantir la seguretat nacional d'aquest país, i en els carrers de les nostres ciutats alguns veïns pengen pancartes dels balcons reclamant més seguretat en el seu barri. La seguretat és un concepte potent, mobilitzador, prioritari. Tradicionalment, la dreta l'ha invocat i l'esquerra l'ha servit: quan un govern laborista gestà a Israel els acords d'Oslo que obrien la porta a la pau en el Pròxim Orient, un partit conservador –el Likud, que acaba d'aprovar una resolució negant als palestins el dret a tenir un Estat propi– guanyava les eleccions següents amb un programa el lema del qual era «pau sí, però amb

seguretat». Els resultats d'aquesta política «seguritària» són a la vista. Omplir-se la boca de seguretat no significa estar en disposició de lluitar per ella. Però en aquest article no ens proposem tant desemmascarar el rendiment real de les polítiques de la dreta, sinó sobretot referir-nos a l'experiència de Barcelona, en la seva problemàtica i en seu futur, i fer-ho tot emmarcant la situació de la ciutat en els contextos més rellevants, que són l'espanyol i el català.

1. El context espanyol

El debat sobre la seguretat en el nostre Estat està marcat, sens dubte, pel caràcter profundament antiliberal de la dreta que ens governa. Per al liberalisme, tan important és permetre el lliure joc dels actors socials com assegurar que les regles del joc funcionen amb eficàcia, previsibilitat i equitat. Per això, si bé tot sovint el pensament liberal ha desconfiat de l'Estat i de l'extensió dels àmbits d'activitat del poder públic, preconitzant un Estat mínim i la facilitació de la iniciativa privada, la provisió de seguretat (física i jurídica) ha quedat com atribut central del propi Estat.

L'antiliberalisme del Partit Popular no es deté en la seva nefasta concepció de la desregulació i la privatització, instruments que, ben usats, haurien de permetre la millora de la competència, de les oportunitats i expectatives, de l'eficiència en el funcionament de la societat i, en últim terme, de la llibertat i el benestar individuals; i que a Espanya, en canvi, s'estan traduint en la creació de nous monopolis, aquest cop privats, no lligats a l'Estat sinó als interessos del govern popular o de grups econòmics ben definits; en la pèrdua de patrimoni i de recursos públics sense les contrapartides suficients en termes d'ingressos ni de control democràtic, i, sobretot, en desigualtats relatives a la provisió de serveis fonamentals, com són l'educació i la sanitat.

Perquè aquest antiliberalisme en l'apartat econòmic ve de la mà d'altres, potser encara més nefastos, de caràcter més polític, que es mostren en la intervenció i bel-ligerància envers altres espais de poder, fonamentals perquè una societat gaudeixi de llurs llibertats en seguretat. En són exemples la intromissió, sovint en forma d'atac directe, en el poder judicial;¹ els moviments del Govern per crear mitjans de comunicació afins i eliminar els que no li són favorables. Justícia i informació, dos instruments fonamentals perquè una societat preservi els valors democràtics que estan molt per sobre de qualsevol ideologia governamental de torn, objecte d'una ofensiva oberta per part de l'Executiu.

L'àmbit específic de la política de seguretat interior mostra un balanç encara pitjor com justament ha demostrat el PSOE.² Espanya té avui la taxa d'homicidis més alta de la UE: 2,61 per cada 100.000 habitants. La situació és especialment preocupant a Madrid i València, totes dues ciutats governades del PP; només a Madrid, la xifra d'assassinats es duplicà durant l'any passat. Tendències alarmants a les quals el Govern no dedica els mitjans que serien desitjables: des que governa el PP hi ha 6.000 policies nacionals menys als carrers espanyols, alhora que s'ha duplicat la seguretat privada: 100.000 efectius de seguretat privada i només 46.000 policies nacionals.

D'aquesta manera, com a resultat de l'acció d'aquest Govern, se'ns apareix avui a Espanya una societat molt més insegura, alhora que molt més desigual, molt més fraccionada. Una societat que paga més impostos però de forma menys equitativa, amb un augment de la imposició indirecta i una disminució en la relacionada amb la

renda. Les últimes dades sobre la pobresa en el nostre país ho deixen clar. A Espanya, tres milions de persones tenen ingressos inferiors a 800.000 pessetes anuals. Uns cinc milions no arriben a les 500.000, i quasi 1,7 milions no assoleixen ni tant sols les 200.000 pessetes anuals. El perfil de la pobresa ha canviat: ja no es tracta de persones automarginades –com ho podrien ser els drogodependents–, sinó de víctimes de l'exclusió: gent gran, dones, joves i immigrants. Dels 55.000 transeünts que rondegen pels carrers sense família i sense casa on hostatjar-se, demanant almoïna i sobrevivint en les més dures condicions d'aïllament personal, un 66 per cent té menys de 25 anys.

La seguretat jurídica i la seguretat física formen part del nucli de béns de la provisió del qual no pot desentendre's l'Estat. Sense la plena vigència de les lleis, sense les garanties de la seva execució, sense eficàcia enfront el delictes es fractura la seguretat que és la garantia de la llibertat en democràcia. Diguem-ho amb claredat: els ciutadans tenen el dret de contractar privadament seguretat suplementària, però l'Administració ha de proveir un nivell òptim de seguretat per tothom.³ En el context del debat polític, vagi per endavant la nostra tesi: en aquests moments, i com veurem, la seguretat està molt millor garantida per l'esquerra que no pas per la dreta.

2. Es justifica una preocupació específica per les polítiques policials i judicials.

Els primers elements que desplega l'Estat per mantenir la seguretat de la població van tenir un caràcter marcadament coercitiu, i es fonamentaren en l'eficàcia i la força dels sistemes policial i judicial. Tanmateix, en l'Estat modern –que acompanya el ciutadà al llarg de tota la seva vida, que presta múltiples serveis, amb la més gran proximitat, que teixeix xarxes de solidaritats que suplement les tradicionals– podem dir que els mitjans coercitius només compleixen un paper menor en la consecució d'aquesta seguretat: en efecte, avui sabem que les polítiques de cohesió social, d'educació, d'integració, de promoció de les oportunitats, entre altres, tenen efectes majors sobre la pau social que les mesures policials i judicials.

Ara bé: la preocupació per les causes de la delinqüència no pot ni ha d'apartar-nos de la preocupació per perseguir i corregir les seves manifestacions. Des de la responsabilitat pública no serveix un apropament sociològic als actes il·lícits, sinó que hem d'oferir respostes a una població que ens reclama, justament i senzilla, accions que li permetin viure tranquil·la. I si, en efecte, són molts els camins a través dels quals la societat actual construeix una convivència pacífica –i aquí s'inclouen les polítiques públiques, però també moltes altres esferes d'activitat social, com el comerç o l'esport, per posar dos exemples–, es justifica d'igual manera un tractament separat de les polítiques de seguretat, les quals tenen problemàtiques específiques que exigeixen respostes igualment específiques.

En un àmbit ja específicament català, és per això que no ens serveixen determinats apropaments –com, per exemple, el del propi conseller Pomés⁴– quan es limiten a reafirmar la inexistència d'una correlació entre personal de policia i delinqüència, i a recordar la necessitat de polítiques multisectorials, horitzontals i d'implicació ciutadana com els millors camins a la seguretat. És clar que sí, totalment d'acord, però aquest no pot ser l'enfocament d'un conseller d'Interior, sinó d'un Govern; el conseller té responsabilitats específiques respecta a manifestacions concretes de la delinqüència i mitjans amb els quals enfrontar-s'hi. Unes responsabilitats que eludeix,

apareixent com incompetent en la matèria, i uns mitjans que no es decideix a aplicar, com demostra la seva incapacitat per afrontar la situació actual de la inseguretat, les necessitats presents i urgents que són postergades per mor d'un futur llunyà i millor, com veurem més endavant quan ens referim a la transició al model de seguretat autonòmic.

3. La problemàtica de la seguretat des de la perspectiva barcelonesa

Des del món local, l'esmentada reclamació d'accions que permetin a la societat viure tranquil·la sembla totalment lògica. Els ajuntaments, acostumats a anar sempre més enllà, a pal·liar les conseqüències de la inacció o de la llunyania de les instàncies de govern superiors, reben directament les demandes d'una població cada vegada més exigent, i a la que cada vegada és més difícil fer entendre que no es tenen competències sobre el servei que demanden. Una incomprensió que dificulta la nostra tasca, però per la qual hem de felicitar-nos al mateix temps. De nou: «poseu-vos d'acord, però arregleu-ho». Les ciutats, que són el lloc on s'exposen les contradiccions de la societat actual, i on també es coven els instruments més creatius i innovadors per a solucionar-les, no fugen d'aquesta responsabilitat; al contrari. Volem ser Estat allà on tal cosa sigui més eficient: volem competències i autoritat, i les qüestions de seguretat i justícia no en són una excepció. Com pot veure's, tampoc no ho són per als nostres ciutadans. Aquest és l'esperit de la Carta de Barcelona, els capítols de la qual relatius a aquestes matèries romanen, com és ben sabut, pendents de tràmit en el Congrés de Diputats, i que proposa, entre altres coses, l'actuació simultània i coordinada en els àmbits de la justícia i de la seguretat, tot incloent un nou concepte de Junta Local de Seguretat basat en la coordinació, la proximitat i l'exercici ple de l'autoritat per part de l'Alcalde.

A Barcelona s'ha produït un creixement en la victimització: encara que lluny de les xifres dels anys 80, quan fins un 26 per cent dels barcelonesos declarava haver estat víctima d'un fet delictiu, els índex de victimització assenyalaren entre els anys 1998 i 2000 un creixement que els portà del 13,4 al 16,4 per cent. La xifra de l'any 2001 (16,1 %) estabilitza i inverteix, però, aquesta tendència, dada positiva a assenyalat. Les mateixes enquestes revelen però que la valoració de la seguretat a la ciutat passa del 5,9 al 5,1 en aquest dos últims anys, i més en general que creix el grau de preocupació expressat per part dels ciutadans en relació a la seguretat ciutadana. Tot això mostra clarament que la seguretat combina amenaces reals i percebudes, que aquestes últimes afecten seriosament la sensació d'inseguretat i de perill, i que s'ha de treballar sobre totes elles. Així, apareixen elements del paisatge polític que afecten negativament la sensació d'inseguretat: la percepció, per part del públic, de l'existència d'una pugna entre institucions, així com la constatació d'un clar abandonament en la responsabilitat per part del Govern de l'Estat. A aquestes s'afegeixen, ja des d'una perspectiva barcelonesa, dos altres factors: el buit policial derivat de la transició al model policial autonòmic i els importants canvis socials urbans, com la immigració en primer lloc, que estan tenint lloc a la ciutat, i que afecten tant a la realitat com a la percepció de la inseguretat.

4.1 La transició en el model de seguretat autonòmic

La implicació municipal activa i la ciutadania exigent conviuen avui amb una realitat canviant marcada, per un costat, pel procés de substitució de la policia nacional per l'autonòmica. Es tracta d'un procés caracteritzat sobretot per l'absència d'un model de transició acordat per tots els actors implicats –Govern de l'Estat, Generalitat i ajuntaments–. Una transició lenta, sotmesa a vaivens, i en la que mereixen ser especialment assenyalats dos problemes: en primer lloc, el fet que el nou model fou concebut en 1994, i que només lentament s'està aplicant a una realitat altament dinàmica, per la qual cosa es troba desfasat ja abans de néixer. En segon lloc, el de la pèrdua de recursos humans valuosos, coneixedors del territori i integrats en les seves comunitats –els policies nacionals– que, amb escasses expectatives de futur a Catalunya i amb possibilitats limitades d'integració en la policia autonòmica –en estar aquesta sotmesa a quotes– estan demanant trasllats a altres destins i agreujant el dèficit de personal qualificat a Catalunya. Resultats: hi ha una clara correlació positiva entre aquelles àrees on més tard està previst el desplegament del Mossos – especialment en la regió del Camp de Tarragona i l'Àrea Metropolitana de Barcelona– i els índex de victimització. És evident que s'ha abordat amb improvisació el Model Policial de Catalunya i, sense model, com afirmà el Primer Secretari del PSC, José Montilla, no hi ha seguretat sinó un buit que s'estén perillosament en el temps.⁵

Davant d'aquesta realitat, la reclamació municipal i socialista havia consistit en reclamar un model de seguretat per la transició, i que aquesta respongui a un concepte acordat. I, en aquest context, demanar majors dotacions policials que permetin una transició ordenada sense que la seguretat ciutadana se'n ressenti. Unes reclamacions menyspreades per l'aliança PP-CiU que, per exemple, rebutjà conjuntament, el juny de 2001, la petició socialista que s'augmentessin les plantilles del Cuerpo Nacional de Policía i de la Guardia Civil de la ciutat de Barcelona i de la seva àrea metropolitana. La proposta incloïa igualment que s'instés des de la Generalitat al Govern de l'Estat a destinar a Catalunya més agents i incentivar la seva permanència fins l'acabament del desplegament dels Mossos d'Esquadra. A aquesta petició s'hi afegia, davant la incompetència manifesta del Govern de la Generalitat de crear noves places de Mossos, el traspàs sense quotes al cos autonòmic de membres d'aquells dos cossos de seguretat. De nou, una petició impecable rebutjada.

Paradoxalment, des del Govern de la Generalitat es respon les queixes i les crítiques municipals i de l'esquerra esquivant llur responsabilitat davant del problema i posant l'accent en la necessitat de que els municipis reforcin les policies locals que, en l'actual context legal, no tenen assignada més que una funció cooperadora –per més que, com s'ha dit, porten deliberadament aquesta tasca molt més enllà, fins la coresponsabilitat–. Des de l'aliança PP-CiU s'intenta, de nou irresponsablement, no assumir les pròpies competències i fer a la vegada de la seguretat un argument electoral, de desgast als municipis de l'esquerra.

Aquests són els antecedents que precedeixen l'actual discussió de l'Avantprojecte de la Llei de seguretat pública de Catalunya. Un avantprojecte que es fruit de proposicions i impulsos socialistes, que no planteja en absolut solucions al problema actual –fases de desplegament, dotacions policials, formació dels cossos de seguretat– i, el que és igualment greu, no dibuixa una llei de seguretat pública, ja que pretén únicament ordenar i racionalitzar l'actual sistema, amb un èmfasi en els aspectes administratius i policials. No és la llei que permetrà al conseller d'Interior ser en el futur la màxima autoritat en matèria de seguretat, en la línia de l'atribució de competències via l'article 150.2 de la Constitució Espanyola o, si és precís, la reforma

de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya; ni tampoc no preveu la creació d'un comandament unificat de les forces i cossos de seguretat que operin a Catalunya fins l'acabament del desplegament de la Policia-Mossos d'Esquadra a tot el territori. Tampoc no planifica ni clarifica les diferents responsabilitats dels cossos, ni preveu la seva correcta integració. Totes aquestes nocions són centrals en la postura socialista respecte a l'articulació de la seguretat a Catalunya, i a elles ens atindrem per definir suports o rebuigs parlamentaris.

4.2 Canvis socials i immigració

Un altre factor contextual no menor són els canvis socials i urbans, i aquí és obligada la referència a la immigració. La immigració que en aquest context es refereix a la procedent de països en vies de desenvolupament i, per tant, de caràcter exclusivament econòmic, tot i que també associada a situacions polítiques internes de determinats països. Cal, en primer lloc, sortir al pas dels qui relacionen de manera simplista i demagògica immigració i seguretat, i seria contraproduent fer-ho des de la ingenuïtat. La seguretat ve afavorida per la cohesió social, i la irrupció de la immigració a les nostres societats és un factor de disruptió d'aquesta cohesió: es tracta de persones a qui no es reconeix, entre d'altres, el dret a influir en les decisions polítiques que els hi afectaran i que, per això, es veuen abocades a mètodes d'expressió de les seves reivindicacions impropis d'una democràcia avançada. Això no és una qüestió d'identitat, sinó de ciutadania. ¿Com poden ser les nostres societats les mateixes, com poden mantenir la igualtat i la cohesió que tan contribueixen a la pau social, quan acullen milers de persones que viuen i treballen exclosos de la vida política de la comunitat? Una privació de drets sovint conviu amb una privació material no menor, factor també de pressions i desigualtat.

Entre aquests canvis s'inclouen, també, noves realitats delictives: furts i robatoris, comesos en la zona més cèntrica de la ciutat per un grup de reincidents –uns 300 en el cas de Barcelona–, ben coneguts per la policia, i que són sistemàticament detinguts per aquesta, però retornats al carrer per un sistema judicial complex, desproveït dels instruments legals i materials que li podrien permetre donar resposta a aquests nous fenòmens. D'aquests 300, s'estima que la meitat són d'origen immigrant: 150 delinqüents mutireincidents. Una xifra no menyspreable, però amb unes dimensions que la fan susceptible de tractament, i que en tot cas no justifiquen de cap manera l'associació, estricta i demagògica, d'immigració i delinqüència en una ciutat que avui té al voltant d'un 7 per cent de població estrangera. A aquesta habitualitat s'associa, a més, un alt grau d'organització per la comissió del delicte.

Com l'economia, el delicte es transnacionalitza. La llibertat de moviments a Europa ha afavorit l'aparició i l'operació de xarxes criminals organitzades, contra les quals s'estan prenent mesures urgents des de l'àmbit legislatiu europeu, i que es dediquen a activitats múltiples, des del tràfic de persones al tràfic d'estupefaents. Aquestes xarxes constitueixen també un factor d'estrangerització de la delinqüència, que convé però separar d'altres: no es tracta d'immigrants econòmics que cauen en el delicte, sinó de persones estrangeres que es mouen per qualsevol territori europeu per cometre'l.

Cal assenyalar, de la mateixa manera, que no és el mateix un immigrant il·legal que un delinqüent estranger, i aquesta és una realitat que s'ignora quan s'associa

criminalitat i immigració. Perquè, efectivament, molts immigrants il·legals són detinguts, com ens recordava el professor Antonio Izquierdo en un article,⁶ però no tots ells han comès altre delictes que el de la seva entrada il·legal en el nostre país. El mateix autor plantejava una combinació de polítiques que és del tot la nostra: integració cap endins i legalitat cap enfora; estabilitat a la permanència, combinada amb l'afavoriment de vies legals d'entrada i persecució de les activitats delictives associades al tràfic de persones.

La immigració, la mà d'obra estrangera, constitueix una part important del nostre creixement, present i futur, del funcionament de la nostra societat, i també de la sostenibilitat del nostre model, inclòs el manteniment de les pensions. El Govern del Partit Popular planteja la qüestió amb pretesa duresa, per emmascarar una pràctica completament laxa i irresponsable. El PP prefereix no aplicar la legislació vigent, permetent l'entrada indiscriminada i desordenada de la població estrangera, alhora que alerta contra els «efectes crida» i genera preocupació social. El resultat és treballadors estrangers marginalitzats, mà d'obra barata i silenciosa i poblacions autòctones alarmades. L'actual Llei d'estrangeria i la seva mala aplicació són, per elles mateixes, generadores d'inseguretat.

La violència és també un fenomen creixent i preocupant: la que s'associa cada vegada més a furtus i robatoris, però també la que es desenvolupa en els espais urbans, i la que creix en àmbits com l'entorn d'oci o l'escolar. Una violència sovint expressada en forma d'ocupació del territori –i per tant específicament urbana–, relacionada no amb l'obtenció il·lícita de mitjans per la subsistència, o per la compra d'estupefaents, sinó amb rols i models de socialització, i que és més gratuïta alhora que assenyala amb més claredat les disfuncions socials. Cal dedicar-li una dedicació no menys intensa que a la violència associada als actes delictius clàssics. L'espai urbà és escenari de microviolències i de petits delictes que han de ser tractats des de la proximitat i amb la màxima interacció social; el barri, l'escola, els pares, les empreses, els comerços...són agents de socialització i prevenció que han de complementar l'acció de la administració i dels seus agents de seguretat, guàrdia urbana i policia.

5. Respostes immediates per pal·liar els problemes presents

La postura de Barcelona és clara, i està en la Carta aprovada per unanimitat el 1997: és imprescindible enfortir l'autoritat dels alcaldes i dotar-los de capacitat executora, de coordinació i direcció dels efectius policials en el seu territori. Reclamem major autoritat i competències, però mentre aquestes recaiguin en altres instàncies exigim que aquestes siguin actives i responsables al màxim.

Encara que és millor la qualitat a la quantitat, és absurd ignorar que avui hi ha, a l'àrea metropolitana de Barcelona, un dèficit reconegut de 1.500 agents: fa deu anys hi havia prop de 4.000 policies destinats a l'esmentada àrea, i avui són 3.000 amb prou feines. La promesa del ministeri de l'Interior –800 agents més per juny de 2001– no va complir-se. Encara que estava previst que es destinessin a Catalunya, fins gener de 2002, 1.311 nous agents, el cas és que 600 policies han demanat el trasllat. Cal augmentar les dotacions, sense més dilació, i oferir expectatives als membres dels cossos de seguretat que treballen aquí. El febrer de 2002 l'ajuntament de Barcelona decidí, per la seva part, la contractació de 100 nous efectius de Guàrdia Urbana.

Certes modificacions legals són tan urgents com inexcusables. Des de Barcelona s'ha presentat al ministeri de l'Interior un paquet de mesures, entre les quals hi figuraven l'articulació d'un sistema de judicis ràpids, especialment quan la víctima és estrangera; la sanció del delictes continuat i de la pertinença a grups organitzats per la delinqüència, incloent-hi la possibilitat d'expulsió dels estrangers compresos en aquestes categories; revisar què s'entén per falta i per delictes i en alguns casos intercanviar la frontera entre ambdós.

El projecte de Carta de Barcelona, pendent de tramitació en el Congrés de Diputats, conté disposicions en matèria de justícia local l'execució de les quals és igualment urgent per la resolució, amb la màxima proximitat, rapidesa i esperit de concertació, dels conflictes de petita entitat derivats de la convivència ciutadana.

6. El nostre horitzó: un nou concepte de seguretat

Hobbes va dir-nos que la construcció de l'Estat implica l'intercanvi de llibertat per seguretat: es retalla la nostra autonomia a canvi de la provisió, per part de l'Estat, de defensa exterior i de pau interior. La de Hobbes és una caracterització clàssica que comprèn una assumpció en crisi: que l'home salvatge, i les societats que no han traçat aquesta línia que separa Estat i societat, són homes i societats lliures –encara que possiblement insegurs–. Ara bé, no concebem avui la llibertat d'una altra manera? No és aquesta un bé individual només assolible col·lectivament, no som lliures només en societat? Els súbdits esdevenen ciutadans, i la ciutadania no és la subjecció a un jou comú, sinó l'associació de persones d'un territori que, lliurement, es doten d'unes normes que faciliten la convivència i orienten el seu destí col·lectiu. La seguretat s'ha d'entendre, abans que tot, com la protecció de la vigència i efectivitat d'aquestes normes.

Però no sols la idea de llibertat és avui un altra: també la de l'Estat. L'Estat-nació de la Il·lustració s'allunyà per garantir la igualtat, desmuntant i deslegitimant altres formes tradicionals d'autoritat i de coerció, i bastint un poder públic centralitzat que irradiava per igual tot el territori. Els motius que justificaren aquell allunyament fa temps, però, que deixaren d'existir. Des de l'entorn més pròxim, que és també Estat, es proveeixen molts dels béns públics necessaris pel funcionament i el progrés de les nostres societats. Amb proximitat, però també, i això és igualment important, amb eficiència i responsabilitat. La llunyania no és avui garantia de racionalitat i equitat, sinó de manca de contacte amb la realitat i dilució de la responsabilitat.

Escapa la provisió de seguretat a aquesta tendència? Ben segur que no. El juny de 2001 poguérem comprovar-ho: els ciutadans de Barcelona no pogueren comprendre per què el seu alcalde no era la persona a interpellar, a qui demanar comptes, davant d'una actuació com la resposta policial a la manifestació contra la globalització –que va mantenir-se malgrat la suspensió de la reunió del Banc Mundial que havia de tenir lloc a Barcelona–, de la mateixa manera que no entenen per què a l'espai urbà, en els carrers de Barcelona –escenari de la convivència, de la diversitat– es desenvolupava una actuació policial en defensa de la seguretat que semblava allunyada tant de les exigències de la situació com d'aquest esperit tolerant i cívic que tan clarament impregna la vida política i social barcelonesa. Al mateix temps, no podem deixar de condemnar –i estar atents i actuar enfront de– els radicalismes que la democràcia permet i que utilitzen aquesta llibertat per anar en contra de la convivència.

No s'hauria fet tot millor si el responsable de la direcció policial hagués de respondre també políticament davant dels ciutadans? Algunes setmanes més tard, la reunió del G-8 a Gènova, les manifestacions ciutadanes a ella associades, i sobretot l'enorme violència que es desenvolupà als carrers de la ciutat, amb el resultat d'una persona morta, desenes de ferits i grans danys materials, ens mostraren molt clarament que ens trobem davant una problemàtica greu i específica, que no remetrà a curt termini, i que requereix un esforç de diàleg, coordinació i construcció de confiança per part de tots, inclosos els agents socials i polítics. Per sort, aquest cicle de manifestacions urbanes es tanca de nou a Barcelona, quan el passat mes de març i en ocasió del Consell Europeu, la nostra ciutat aconseguí ser escenari de diàleg i de convivència pacífics, acollint alhora una reunió de governants i a múltiples iniciatives ciutadanes. A l'excel·lent clima que imperà en aquesta data no és aliena la tasca d'intermediació i facilitació que, aquesta vegada sí, hom va permetre al govern de la ciutat.

Resta clar que no ens situem en el debat dels fins, sinó en el dels mitjans: des de Barcelona defensem una concepció de la seguretat que posa en primer lloc la necessitat de la pau social i de la prevenció de la delinqüència. I afirmem que la salvaguarda d'aquests objectius, que continuen essent centrals en l'acció dels poders públics, és avui millor garantida a través d'instruments de proximitat. La tipologia de la delinqüència i les necessitats de la justícia no sols han canviat, sinó que ho seguiran fent. No hem de respondre únicament a una nova situació, sinó dotar-nos dels mitjans per fer-ho en el futur. La flexibilitat i adaptació imprescindibles exclouen la possibilitat de respostes que no tinguin molt en compte el territori i la seva especificitat, i que combinin polítiques de seguretat que van del social al policial; quelcom que ha estat sintetitzat en la frase «barris segurs i escoles dignes».

La necessitat de redefinir i afinar la funció de seguretat és especialment notòria a la ciutat. Els mètodes tradicionals –la vigilància estàtica, la sanció rígida– no serveixen per fer front als desafiaments que presenten les xarxes de delinqüència transnacionals, les quals demanen la creació d'espais majors de legislació i acció; ni per solucionar els problemes derivats de l'ocupació de l'espai públic, el qual requereix instruments més afinats i una àmplia concertació social.

La ciutadania reclama seguretat i responsabilitat. Possiblement, no necessitem un alcalde que sigui el director d'una complexa operació antiterrorista, però tampoc un que sigui mantingut al marge d'aquesta. Per tant, també hem de ser flexibles aquí: no es tracta tan d'una qüestió de poder com d'autoritat; d'unes autoritats municipals la funció de les quals pot anar de l'impuls, la coordinació i l'execució a la comunicació i la consulta, però que sempre han d'estar en condicions d'aparèixer com a responsables davant la ciutadania.

1 El darrer episodi de la qual ha estat la readmissió del jutge Liaño, condemnat i inhabilitat, a la carrera judicial, després d'una ajustada votació en el si del Consell General del Poder Judicial, els membres del qual es veuen obligats a dividir-se en dos –conservadors contra progressistes–. Per descomptat, el membre del CGPJ que havia proposat CiU s'alineà amb els conservadors.

2 Vegeu el seu document «Freno a la impunidad, prioridad para las víctimas: todos seguros», de febrer de 2002.

3 De la mateixa opinió era José Antonio Rodríguez, director del Instituto de Estudios de Seguridad y Policía i professor de la Universidad Ortega y Gasset, en l'entrevista «La seguridad no puede

abordarse desde las empresas», publicada a La Vanguardia el 28 de juny de 2001, a rel de les al·lusions a la seguretat privada per part de dirigents de del Govern espanyol.
4 Vegis, per exemple, el seu article «La seguridad en serio», publicat a El País, 24/06/2001.
5 Vegis el seu article publicat a El País, 24/06/01.
6 Vegis El País, 22/07/2001.